

אברהם אברמוב וגלעד רוט

דם במי רגליים - יורה דעה קצ"א

ראשי פרקים

- א. הקדמה
- ב. שיטות הראשונים
- ג. פסיקת ההלכה
- ד. דינים נוספים

א. הקדמה

ישנה אפשרות מציאותית שבה אישה רואה דם כאשר היא מטילה מי רגליים או לאחריהם. אנו נדון כאן כיצד יש להתייחס לדם זה, האם נתייחס אליו כאל דם נידה שבא ממקורה של האישה ויצא יחד עם (או לאחר) הטלת מי הרגליים, או שזהו דם שמקורו אינו במקור האישה אלא ממקום אחר, כגון הכליות.

יש לציין שכידוע לאישה יש שני נקבים (כפי שכותב הט"ז), אחד שיוצא ממנו מי רגליים והוא למטה, ואחד שיוצא ממנו דם נידות והוא למעלה בעומק, ולכן באופן רגיל אין סיבה שיצא דם נידה ביחד עם מי רגליים. אמנם כמו שנראה בסוגיה להלן בכל זאת ישנו אופן שבו כן עלולים להתערבב מי הרגליים ודם הנידה, וזה כאשר נוצר לחץ גדול ביציאת מי הרגליים. בעקבות לחץ כזה עולים מי הרגליים למעלה, כלומר לכיוון פתח המקור, ונכנסים לשם - ואז ביציאתם עלולים מי הרגליים להביא איתם דם נידה.

ישנם שני מצבים בהם אישה יכולה להטיל את מי הרגליים: עמידה ושיבה. בכל אחד מהמצבים הללו יש לדון כיצד הטילה את מי הרגליים: בהזנקה - קילוח חזק ומהיר, או בשתייה - קילוח חלש ואיטי. המצב הרגיל של יציאת מי רגליים כשאין סיבה מיוחדת הוא בהזנקה, ואילו מצב של שתייה נוצר על ידי כך שהאישה עוצרת את עצמה, או כשמסיבה כלשהי הפתח צר.

מקור הדין נמצא בגמרא (נידה נט, ב). בתחילה הגמרא מציגה מחלוקת במשנה:

אישה שהיא עושה צרכיה וראתה דם. רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך - טהורה.

הגמרא באה ומבררת את המשנה: הגמרא שואלת לרבי מאיר: למה טימאת בעומדת וטיהרת ביושבת, הרי גם ביושבת יש לחשוש שמא חזרו מי רגליים למקור והוציאו איתם דם? על כך מתרץ שמואל שמדובר במשנה במזנקת, כלומר שהיא יושבת

ומזנקת, ולכן אין אפשרות שיחזרו מי הרגליים, שבישיבה באופן רגיל פתח יציאת מי הרגליים הוא מספיק כדי שכל מי הרגליים יצאו כדרכם ובצורה חלקה, ובמיוחד כשהיא מזנקת ולא עוצרת את עצמה.

הגמרא ממשיכה בבירור, ומקשה:

מזנקת נמי - דלמא בתר דתמו מיא אתא דסו

בפירוש שאלה זו נחלקו הראשונים: לרש"י - יש לחשוש שמיד לאחר שמסיימת להטיל מי רגליים רואה ווסת, ולכן למרות שיושבת ומזנקת תהיה טמאה. לתוספות - כיון שבסוף כל הטלת מי רגליים יש שתיתה, ראוי לחשוש שלאחר שסיימה להטיל מי רגליים בהזנקה והגיע שלב השתיתה, חזרו מי הרגליים למקור והביאו איתם דם.

מתרץ רבי אבא (אוקימתא): מדובר במשנה באישה שיושבת על שפת הספל, ומזנקת לתוך הספל, ונמצא דם רק בתוך הספל ולא על שפתו. לכן אם היה מצב שבא הדם לאחר הטלת מי הרגליים (לרש"י), או על ידי השתיתה שלבסוף (לתוספות) היה צריך הדם להימצא על שפת הספל, כיון שדם כזה בא בשתיתה ולא בהזנקה.

ב. שיטות הראשונים

יש שלוש שיטות עיקריות בהבנת הסוגיה:

א. שיטת רש"י, הרמב"ם, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן.

ב. שיטת התוספות והרא"ש.

ג. שיטת הר"ח, וכן כתבו המהר"ם, המרדכי, שערי דורא, בנימין זאב והמהרי"ט.

להבנת כל שיטה יש לענות על שאלה עיקרית בסוגיה, ובה מספר תתי סעיפים: למי מכוונת השקלא והטריא בגמרא (שאלת הגמרא הראשונה, העמדת שמואל במזנקת, שאלת בתר דתמו מיא ותירוץ רבי אבא) - רק לרבי מאיר שמטמא בעומדת, או גם לרבי יוסי המטהר "בין כך ובין כך"?

פועל יוצא:

1. במה נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי.

2. במה מדברת המשנה - רק במזנקת או גם בשותתת (ומכאן האם יש עומדת

ומזנקת).

שיטת רש"י וסיעתו

בבסיס שיטה זו עומדת הקביעה, שבעמידה הטלת מי הרגליים תמיד באים בשתייה.

כל השקלא והטריא היא נפקא מינא רק לרבי מאיר. רבי מאיר במשנה מטמא בעמידה (בשתייה) ומטהר בשיבה. שואלת הגמרא מה ראית לטמא בעומדת ושותתת ולטהר ביושבת בכלל, גם במזנקת וגם בשותתת. תרוץ שמואל: כשטיהר רבי מאיר ביושבת, דיבר על מזנקת, ושותתת אכן תהיה טמאה. ממילא מי שמדבר רק במזנקת הוא רבי מאיר. אך כשהמשנה אמרה: "אישה שעושה צרכיה וראתה דם" - דיברה על כל האופנים שהזכרנו לעיל, כלומר שהמשנה מדברת על כל הסעיפים - בין במזנקת, בין בשותתת, בין בעומדת ובין יושבת. יש להדגיש שרבי יוסי מטהר בכל מקום שרבי מאיר מטמא.

לכן כך יראה היחס בין שיטת רבי מאיר לשיטת רבי יוסי, אליבא דרש"י וסיעתו:

רבי יוסי

עומדת	יושבת	
טהורה	טהורה	מזנקת
	טהורה	שותתת

רבי מאיר

עומדת	יושבת	
טמאה	טהורה ¹	מזנקת
	טמאה	שותתת

סברת רבי יוסי: אין דם מקור מגיע עם מי רגליים כלל.

כתב הר"ן שלפי שיטה זו במקרים הבאים תהיה הפסיקה כדלהלן:

- יושבת ומזנקת והדם נמצא על שפת הספל בלבד - אפילו לרבי יוסי תהיה טמאה, דמודה בזה רבי יוסי לרבי מאיר כיון דרגליים לדבר שבתר דתמו מיא אתא דם. יש לבאר שלמרות שהשקלא והטריא היא רק לרבי מאיר, עדיין יש נגיעה גם לרבי יוסי, שלא יתכן שרבי אבא ושמואל דנים לשיטת רבי מאיר

1 כמובן בתנאי שיושבת על שפת הספל ומזנקת לתוכו והדם נמצא בתוך הספל בלבד.

בלי שתהיה משמעות גם לרבי יוסי שהלכה כמותו. אמנם הרשב"א ורוב הראשונים כתבו שאפילו בזה לרבי יוסי טהורה, אך בחזון איש חשש לר"ן.

- יושבת ומזנקת וראתה דם בספל ועל שפת הספל - במקרה זה יחלקו רבי יוסי ורבי מאיר. הר"ן מבאר שהמחלוקת תלויה בשאלה האם חיישינן למיעוטא, כלומר שרבי יוסי מטהר בכל מקרה שבו לא מוכח הדבר לאיסור, ואילו רבי מאיר מטמא בכל מקום שלא מוכח להיתר. למה כאן לא מוכח הדבר לאיסור? כיון שיש דם גם בספל, יש לומר שהדם בא ממי הרגליים ולא מהמקור. אם כן מהו הדם שנצמא על השפה? יש לומר שהוא שאריות של אותו דם שבא ממי הרגליים, אלא שהוא יצא עם השתיתה שלבסוף.
- יושבת ומזנקת וראתה דם רק בתוך הספל, ובדקה עצמה ומצאה דם על העד - טהורה, שהדם שעל העד הוא תמצית מהדם שהגיע עם מי הרגליים. זה אפילו לרבי מאיר, שגם הוא מטהר ביושבת ומזנקת.

שיטת התוספות והרא"ש

שיטה זו הבינה שחלק מן השקלא והטריא היא נפקא מינא גם לרבי יוסי², כלומר שיש ללמוד מן הגמרא שכשכתבה המשנה: "אישה שהיא עושה צרכיה וראתה דם" - היא דיברה אך ורק במזנקת בין עומדת בין יושבת (ויש מציאות של הזנקה בעמידה, דלא כרשי"ן). הרא"ש למד מכך שלרבי מאיר צריך תרתי לטיבותא כדי לטהר - גם יושבת וגם מזנקת, ואילו רבי יוסי שמטהר בעומדת ומזנקת מצריך רק חדא לטיבותא כדי לטהר, אך כאשר יש תרתי לריעותא - רבי יוסי מודה לטמא.

משנה

עומדת ומזנקת	יושבת ומזנקת	
טמאה	טהורה	רבי מאיר
טהורה	לכולי עלמא	רבי יוסי

2 שאלת הגמרא הראשונה, העמדת שמואל במזנקת - בין לרבי מאיר ובין לרבי יוסי. שאלת בתר דתמו מיא, תרוץ רבי אבא - רבי מאיר בלבד, דאילו לרבי יוסי סגי בחדא לטיבותא.

מכאן יוצא :

עומדת = ריעותא ↔ יושבת = טיבותא

שותתת = ריעותא ↔ מזנקת = טיבותא

ולפיכך יוצא לדינא :

רבי יוסי

עומדת	יושבת	
טהורה	טהורה	מזנקת
טמאה	טהורה	שותתת

רבי מאיר

עומדת	יושבת	
טמאה	טהורה	מזנקת
טמאה	טמאה	שותתת

סבות רבי יוסי : חוששים ש"הדור מי רגליים למקור ואתי דם" רק במקרה של תרתי לריעותא - שעומדת ושותת - שאז מבחינה פיזיולוגית יש על האישה הכי הרבה לחץ.

לפי שיטה זו הפסיקה בחלק מן המקרים שהציג הר"ן תשתנה :

- יושבת ומזנקת והדם נמצא על שפת הספל בלבד - לרבי יוסי טהורה. למרות שהתוספות מסברים ש"בתר דתמו מיא" זהו השתיתה הסופית וסוף כל הזנקה לבוא בשתיתה, עדיין תהיה טהורה לרבי יוסי כיון שיש כאן חדא לטיבותא. לשיטת רבי מאיר תהיה טמאה, שכדי לטהר הוא דורש תרתי לטיבותא.
- יושבת ומזנקת והדם נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל - טהורה אפילו לרבי מאיר, ש"אינו אלא תמצית הדם ההוא שיצא עם מי רגליים".
- יושבת ומזנקת והדם נמצא בתוך הספל ועל העד שבדקה עצמה - טהורה אפילו לרבי מאיר, מאותו טעם של המקרה הקודם, ש"אינו אלא תמצית הדם ההוא שיצא עם מי רגליים".
- הבית יוסף הביא נקודה נוספת : קינחה עצמה לאחר גמר מי רגליים, ומצאה דם על העד ולא היה דם בספל - לכולי עלמא טמאה.

שיטת הר"ח וסיעתו

לשיטה זו השאלה המשמעותית היא: מה נושא הדיון - אם לטהרות או לבעלה. כשטיהר רבי יוסי - לא טיהר אלא לטהרות, כלומר שאינה נידה מדאורייתא, ומכל מקום טימא משום כתם. אבל במקרה שגם רבי מאיר מטהר, הרי היא טהורה לכל מידי לכולי עלמא.

לדרך זו יש לומר שהשקלא והטריא כולה היא אפילו לרבי יוסי, ולמסקנה המשנה כולה מדברת רק במזנקת. למעשה רבי יוסי מודה שהיא תהיה טהורה לגמרי רק בתרתי לטיבותא - שיושבת ומזנקת, כאשר מדובר שיושבת על שפת הספל ומזנקת לתוכו והדם נמצא בתוך הספל, והיינו תלתא לטיבותא כמובא בט"ז.

לכן כך יראה היחס בין שיטת רבי מאיר לשיטת רבי יוסי:

רבי יוסי

עומדת	יושבת	
טמאה כתם	טהורה לגמרי ¹	מזנקת
נראה שטמאה כתם	טמאה כתם	שותתת

רבי מאיר

עומדת	יושבת	
טמאה נידה	טהורה לגמרי ¹	מזנקת
טמאה נידה	טמאה נידה	שותתת

יש סמך בגמרא (נידה נט, ב) לשיטת הר"ח שרבי יוסי מטהר רק לטהרות אך לבעלה מטמא בכתם:

משנה. איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים - רבי יוסי מטהר... גמרא. רבי יוסי בחד ספקא מטהר, בספק ספקא מיבעיא? מהו דתימא: הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא, קא משמע לן.

מאחר ולשון 'דיעבד' ו'לכתחילה' שייכת רק לטהרות ולא לבעלה, מבין הר"ח שכאשר פסק רבי יוסי לכתחילה - הכוונה לטהרות ולא בעלה.

ראיה נוספת היא מן הגמרא בפרק שני (נידה יד, א):

בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם - רבי אומר: טמאה משום נידה, ורבי חייא אומר: טמאה משום כתם... אמר רבי זירא: כשטימא רבי - כרבי מאיר... דתימא, האשה שהיתה עושה

צרכיה וראתה דם - רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, אם יושבת - טהורה.

הגמרא משווה בין רבי שמטמא משום נידה ב"בדקה בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא" לבין רבי מאיר אצלינו, שמטמא ב"האשה שהיתה עושה צרכיה וראתה דם". מכאן אפשר לשער מה שיטתו של רבי יוסי: רבי יוסי הוא כמו רבי חייא, שחלק על רבי ואמר שטהורה נידה, אבל טמאה כתם. זאת משתי סיבות: א. לא מסתבר שדעותיהם של רבי יוסי ורבי מאיר רחוקים כל כך זו מזו. ב. ניחא יותר לומר שרבי יוסי הוא כמו רבי חייא מאשר לומר, שיש שלוש שיטות בדבר, שדבר זה לא הוזכר לא במשנה ולא בברייתא.

לפי שיטה זו, בכל שלושת המקרים שהציג הר"ן - בין לרבי מאיר ובין לרבי יוסי האשה תהיה אסורה לבעלה:

- יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל והדם נמצא רק על שפת הספל - בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי טמאה נידה.
- יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל והדם נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל - בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי טמאה נידה.
- יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל והדם נמצא בתוך הספל ועל העד שבדקה בו עצמה - בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי טמאה נידה.

ג. פסיקת ההלכה

השולחן ערוך (יורה דעה קצ"א) פסק כשיטה הראשונה - שיטת רש"י וסיעתו (לרבי יוסי טהורה בכל מקרה). מוסיף השולחן ערוך, שאפילו אם הרגישה שגופה נזדעזע - אינה חוששת, שהרגשת מי רגליים היא. הש"ך מדגיש שלפי זה היא טהורה בכל מקרה, בין מקלחת ובין שותתת.

יש להדגיש שבמקרים הנלווים בהם דנו לעיל, לפי פסיקתו של השולחן ערוך חדין יהיה כדלקמן:

1. מצאה דם בקינוח אחרי גמר השתן בלבד - טמאה (בתר דתמו מיא).
2. מצאה דם גם על הספל וגם בתוכו - טהורה.
3. מצאה דם בתוך הספל ואחר כך מצאה דם על העד - טהורה.

הרמ"א הביא כיש אומרים את השיטה השניה של התוספות והרא"ש.

הרמ"א כתב שלשיטה זו אם עומדת ומקלחת לתוך הספל - טהורה, אך אם עומדת ושותתת על שפת הספל - טמאה. לכאורה יש להקשות על הרמ"א: הרי לשיטת התוספות והרא"ש עומדת ושותתת בכל מקרה טמאה, דאיכא תרתי לריעותא, ולמה כתב שטמאה דווקא בשותתת על שפת הספל? שני תירוצים נאמרו בדבר:

א. ש"ך - כוונת הרמ"א היא שאם התחילה בקילוח, אך סיימה בשתייתה על שפת הספל - טמאה (מצד תרתי לריעותא), וכל שכן אם שותתת מתחילה בעמידה.

ב. ט"ז - הרמ"א כתב כן מפני שכך הם הדברים במציאות, שמכיוון שהיא עומדת על שפת הספל אז בקילוח המים יגיעו לתוך הספל ואילו בשתייתה המים יגיעו לשפת הספל.

הרמ"א הביא כיש אומרים נוסף את השיטה השלישית של הר"ח וסיעתו, והוסיף לזה שהכי נהוג.

הש"ך כתב על זה שמוכח מן הש"ס ומן הירושלמי כהר"ח וסיעתו שדבריו הם דברי קבלה, שאכן מטהר רבי יוסי רק מנידה אך מטמא משום כתם, וזהו דין גמור ולא מנהג. הש"ך והט"ז מדגישים שלשיטה זו בעינן תלתא לטיבותא, ורק אז טהורה:

א. יושבת על שפת הספל.

ב. מקלחת.

ג. הדם נמצא בתוך הספל בלבד.

כמו כן כתב הרמ"א שאם מצאה דם במי הרגליים וגם על העד - יש אומרים שטהורה ויש אומרים שטמאה, וכתב שיש להחמיר על פי שיטת הר"ח, ועיין בש"ך (ס"ק ח).

ד. דינים נוספים

ספק ספיקא

מקור דין ספק ספיקא הוא במשנה (נט, ב):

איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל, ונמצא דם על המים, רבי יוסי - מטהר, ורבי שמעון - מטמא.

הראשונים מבארים שמקרה זה הוא ספק ספיקא: א. אולי הדם בא מהאישה, אולי מהגבר. ב. גם אם הדם מהאישה - אולי מהמקור, אולי לא מהמקור.

הרמ"א במקרה זה פסק להלכה, שבין שותתת בין מזנקת, בין עומדת בין יושבת - טהורה, כרבי יוסי ולא כרבי שמעון. הש"ך כתב על זה דבעינן שהדם ימצא בתוך הספל (על המים), ואפשר לדייק ממנו שאם נמצא על שפת הספל תהיה טמאה. אך בתורת השלמים כתב שלא דווקא, דהוא הדין בנמצא על שפת הספל.

בדיקת מהרי"ל

מובא בדרכי משה שאישה שראתה דם במי הרגליים, ומרגשת כאב בעת הטלת המים מעין כאב שבא בעקבות מחלת האר"ן ווינד - טהורה אף לשיטות המחמירות, ומכל מקום תבדוק עצמה בצורה זו: א. לפני ההשתנה תנקה אותו מקום היטב. ב. תכניס מוך דחוק על פתח המקור. ג. תשתין. ד. תנקה את כל האזור לאחר ההשתנה. ה. תוציא את המוך הדחוק ותבדקהו.

אם המוך יצא נקי - הרי זו הוכחה ברורה, שהדם הוא ממי רגליים ולא מן המקור. אך מסייג הדרכי משה שבדיקה זו מועילה להתיר רק באישה שיש לה ווסת ורואה דם במי הרגליים שלא בשעת ווסתה.

כן פסק הרמ"א על השולחן ערוך שיש להתיר במחלת האר"ן ווינד, שידיים מוכיחות שמאחר שמרגשת כאב ודאי דם מכה הוא, והוסיף שיש שמחמירים ולא מתירים אלא באישה שיש לה ווסת קבוע ועל ידי בדיקת מהרי"ל הני"ל, וסיים שהכי נהוג. הרמ"א כתב שאם הממצאים מבדיקת המהרי"ל היו טהורים שלושה פעמים, הרי זה פוטר אותה מבדיקה לעולם שלא בשעת ווסת.

אמנם יש להקשות על דין זה, שאם בדיקה זו חשיבה בדיקה אז למה לחלק בין אישה שיש לה ווסת לאישה שאין לה ווסת? מה שביאר בדרכי משה שאחרת אישה שאין לה ווסת לעולם לא תהיה טמאה - לכאורה לא מובן, שהרי תהיה טמאה לכשתמצא דם על המוך.

הש"ך כותב בתחילה לתרץ שהמהרי"ל עצמו הסתפק האם בדיקה זו היא בדיקה מעליותא, ולכן החמיר באישה שאין לה ווסת. בהמשך הדברים הש"ך דוחה תירוץ זה, ומתיר תירוץ אחר: המהרי"ל דיבר על אישה שלעולם אינה רואה דם אלא בשעת הטלת מי רגליים, ולכן אם תטהר אותה מחשש ראיית דם במי רגליים - יש אפשרות ששלוש פעמים היא תראה נקי ואם כן טהורה לעולם, ולכן זאת האישה לא תועיל לה בדיקה זו. כלומר, מה שאמר המהרי"ל "שאיין לה ווסת", הכוונה היא שאין לה ווסת אחרת אלא בשעת עשיית מי רגליים בלבד.

הנודע ביהודה על הש"ך כתב שודאי בדיקה מעליותא היא, ושהטעם לתנאים הקשוחים שתהיה אישה שיש לה ווסת ושיהיה כאב - זאת מפני שמטרתו לטהר אותה

לעולם, שלא תזדקק יותר לבדיקה שאחרי הטלת מי רגליים. אפשרות זו קיימת רק כשיהיה 'מוכיחה קיים', דהיינו שיש לה ווסת ורואה דם במי רגליה שלא בשעת ווסתה.

באופן דומה כתב הנודע ביהודה שמה שהרמ"א הביא מן המהרי"ל שצריך בדיקה שלוש פעמים - באמת הוא רק באשה שיש לה ווסת למי רגליים ורוצה לעקור את הווסת. אך כדי להוכיח שעתה הדם בא מן הכליות, מספיקה רק בדיקה אחת.

עוד ביחס לבדיקת מהרי"ל:

- כתב הנודע ביהודה, שאישה שעשתה בדיקת מהרי"ל בימי מניקתה - ספק אם יועיל לה בדיקה בתום ימי מניקתה, דיש לומר שכיוון שמעמדה השתנה תצטרך בדיקה עוד פעם.
- הביא הנודע ביהודה, שאישה המוצאת בבדיקתה כתמים למטה במקום אחד על העד בבדיקה פנימית - כדי לטהרה תכניס מוך נקי במקור ותבדוק עצמה, אם תמצא דם בבדיקה באותו מקום והמוך יוצא נקי - הוכחה היא שהדם מן הצדדים ולא מן המקור. אך החוות דעת חולק עליו, שכיוון שעוסקים במציאת דם בפרוזדור המקרה הוא חמור וחייבים עליו כרת, ולכן רק כשמרגישה כאב, או כשיש לה מכה שלא ידוע אם מוציאה דם או לא - הבדיקה תועיל, וצריך שתבדוק עצמה הרבה פעמים ולא תמצא אלא רק למטה.
- עוד בנודע ביהודה: אישה המוצאת בעד הבדיקה קורט דם כחודו של מחט - יכולה להיטהר על ידי בדיקת מהרי"ל. הנודע ביהודה מצריך בכל מקרה כדי לטהרה את התנאי שיהיה מוכיחה קיים, שיש לה ווסת אחרת, כדי לחזק את התלייה שדם זה איננו טמא אלא בא מחמת מכה, כלומר שיש הוכחה ברורה שהדם הוא לא מן המקור.
- כתב החתם סופר שאישה שנטהרה על ידי בדיקת מהרי"ל, אין דם במי הרגליים סותר את ספירת השבעה נקיים, ואף אין צורך בבדיקת מהרי"ל בתחילת ספירת שבעה נקיים, מפני שלאחר הבדיקה שעשתה הרי היא ככל הנשים. החתם סופר מביא שהאבני מילואים מצריך בדיקת מהרי"ל ביום ראשון של ספירת שבעה נקיים, אך מסביר החתם סופר שמה שהצריך האבני מילואים התכוון לאישה שרואה דם תמיד במי רגליים.
- הביא הצמח צדק שאישה שמרגשת כאבים ביציאת מי רגליים, ולאחר ההטלה מוצאת דם על ידי בדיקת עד (קינוח) - יש להתירה (כאשר יש לה ווסת ושלא בשעת ווסתה) על ידי בדיקת מהרי"ל רק אם יצא לה דם גם בזמן

ההטלה ועתה נמצא בתוך הספל, דאז תלין דאותו דם הוא תמצית דם שנמצא בתוך מי רגליים.

- עוד כתב הצמח צדק, שאישה המרגשת כאבים ביציאת מי רגליים ממש, אך לא מצאה דם במי הרגליים אלא רק לאחר ההטלה - יש להתירה רק אם בודקת קודם הטלת מי רגליים ונמצאת נקיה, ואחרי זה מכניסה מוך נקי פנימה ומשתנת (בדיקת מהרי"ל, וכדכתבנו לעיל שזאת רק כאשר יש לה ווסת ושלא בשעת ווסתה).
- הצמח צדק כתב שאין להתיר על ידי בדיקת מהרי"ל כשאינה מרגשת כאב בשעת הטלת מי רגלים ממש. אך בניגוד לכך כתב הסדרי טהרה שאמנם כאב הוא פרמטר בסיסי, אך אינה חייבת להרגיש כאב בשעת הטלת מי רגליים ממש, שגם אם לא היה לה כאב בשעת הטלת מי רגליים ממש, ורק אחר הטלת מי רגליים מיד היה לה כאב ואז מוצאת דם - טהורה על ידי בדיקת מהרי"ל (באישה שיש לה ווסת ושלא בשעת ווסתה).

דין קרטין

כתב המרדכי בשם מהרי"ם (מובא בדרכי משה אות ב) שאישה שראתה דם במי הרגליים כמין קרטין-קרטין ובדקה עצמה אחר כך וראתה דם רגיל - טמאה לכל השיטות, דבתר דתמו מיא אתא דם.

הרי"ן כתב שאישה שרואה קרטין-קרטין במי הרגליים³ - טהורה, וזאת מן הטעמים הבאים:

- א. דין העד כדין שפת הספל, וכאשר נמצא דם בתוך ועל שפת הספל - טהורה לרבי יוסי, כי דם זה שבא אחרי מי רגליים הוא תמצית הדם שיוצא עם מי רגליים, ועד דינו כדין שפת הספל לעניין זה.
- ב. כשהדם בא בכאבים, ושונה מדם נידות שלה שהוא דם ממש, אפילו לרבי מאיר טהורה, מפני שברור שדם זה מגיע מן הכליות, ואפילו רבי מאיר לא חייש למיעוטא דלא שכיח (במקרה זה אפילו לראב"ד ולרמב"ן⁴, שחוששים אף לדם

³ בעניין מה רואה אחרי, בתשובתו העיקר חסר מן הספר ולכן עולה הדיון בהמשך בבית יוסף האם מטהר גם בדם אחרי או רק בקרטין אחרי.

⁴ להרחבה עיין בסימן קפ"ד סעיף ו', וכן בסימן קפ"ז סעיף ה'.

מכה מפני שאין אנו בקיאים במראות, כאן תהיה טהורה מפני שאין בזה צורך במומחיות, אלא כל עין רואה את השוני מדם נידות הרגיל שלה).

ג. הרופאים אמרו שדם זה אין מקורו בחדר אלא בכליות.

לדעת הבית יוסף, אישה שלא רואה דם ממש אלא כמין חול קרטין-קרטין של שערות אדומות וקליפות אדומות (כעין מקרה רבי אלעזר רבי צדוק בדף כב,ב) הרי היא טהורה בוודאות ואין חוששים, כיוון שידוע לרופאים שאין דרך חצץ אדום להיוולד בחדר אלא בכליות. הר"ן לא היה צריך להשוות את המקרה לשפת הספל וגם לא להביא סיבה של שוני מדם נידות, דבלאו הכי טהורה על ידי הרופאים בלבד.

אמנם בבדק הבית סייג את דבריו, שהוא שישרם בפושרים מעת לעת ולא נימוחו, אך במקרה שנימוחו, או אם מסיבה כל שהיא הממצאים לא נבדקו בפושרים - נזדקק לתנאי של הר"ן בכדי לטהר אותה. בדומה לזה גם הרמ"א מסביר, שהר"ן כן הוצרך לטעמיו כדי להיטהר בלא בדיקת מים חמים, או כשנימוחו במים, מפני שאז לא נוכל לסמוך על הרופאים בלבד.

עוד רואה הבית יוסף שני הבדלים בין המקרה של המרדכי למקרה של הר"ן, וכתב שבמקרה של המרדכי ראתה **כמין** חול ובבדיקה מצאה דם ממש, מה שאין כן אצל הר"ן שמוצאת **לכל אורך הדרך חול ממש**, בין בראיה ובין בבדיקה. אך הרמ"א מבטל את ההבדל הראשון שאצל המרדכי ראתה 'כעין חול' ואצל הר"ן חול ממש, כיוון שגם הר"ן משתמש במלים 'כעין חצץ', אך הרמ"א מקיים את ההבדל השני, שבהימצאות אחר כך על העד אצל המרדכי ראתה דם ממש ואצל הר"ן כעין אותו חצץ.

אם כן, לפי הבית יוסף והרמ"א הנ"ל יוצא שאין מחלוקת בין הר"ן למרדכי בשם המהר"ם: כאשר רואה קרטין-קרטין תוך כדי ואחרי הטלת מי הרגליים - טהורה גם בלי בדיקה, ואם ראתה קרטין-קרטין ואחר כך דם ממש - טמאה גם לשיטת הר"ן.

הרמ"א פוסק להלכה את דין קרטין-קרטין, שלמרות שראתה בלי כאב כלל - אם בשעת הטלת מי רגליים רואה קרטין-קרטין, ואילו בנידתה רואה דם רגיל - מותרת. הש"ך על דין זה מדגיש שזהו אך ורק כרואה קרטין בלבד ולא מצורף שם דם רגיל (כתירוצא בתרא בבית יוסף, ולא כתירוצא קמא).

עוד כתבו הט"ז והש"ך על חול קרטין-קרטין, שכיוון שהאישה ראתה חצץ וברור שהוא שונה משאר דם נידות - טהורה, אפילו בלי בדיקת מי פושרים ואפילו אם נימוח, ולא כמו הבית יוסף שמצריך הטלה במים פושרים ושלא יהיה נימוח. כתב הט"ז שגם בקרטין-קרטין שרואה לאחר הטלת מי הרגליים - הרי היא טהורה אפילו אם במיחוץ נעשין דם ממש, דלא חמיר יותר מדם שיוצא עם מי רגליים ותולים בדם שבכליות.

לבסוף מביא הטי"ז מקרה, שנשאל על אישה שרואה שלא בשעת ווסתה ומוצאת עצמה טהורה מדם, רק שמוצאת קרטין אדומים כחודו של מחט והם אינם חדין כמו חול, ואילו כשרואה דם הווסת כשמסיימת רואה כמי שריית בשר ובתוכם ישנן אותן קרטין הנ"ל אבל בכמות יותר גדולה. והיה לה הרבה פעמים כאבים במקום הכליות ובתשעת השבועות אחרונים לא הרגישה את אותו כאב, אבל יש לה כאב בבטן למעלה מאותו מקום, וראיית הקרטין מלווה בכאבים הבאים לפני ראיית הקרטין.

הטי"ז הביא תשובה שהיא טהורה מפני שתי סיבות: א. כבר מהר"ן למדנו שקרטין לא מגיעים מהמקור אלא מהכליות. ב. גם אם תמצא לומר שזה לא אותן קרטין שהביא הר"ן, בכל זאת הכאב מוכיח שאין הדם מן המקור אלא מן הכליות.

הפתחי תשובה מביא את החכם צבי שהשיג על הטי"ז וכתב שאין להתיר קרטין אלא כשבא בהטלת מי רגליים, אבל בפני עצמן גם מתוך **כאב** - אסורה, וכתב שהמקיל כטי"ז מתיר איסור כרת.

רואה מחמת מי רגליים בתדירות

כתב המרדכי: אישה שרגילה לראות דם אחרי מי רגליים (על העד או על השפה) - בעינין שלוש פעמים שלא תמצא לעניין עקירה, ואחרי זה לא צריכה בדיקה כלל, דכל לבעלה לא בעי בדיקה (אמנם בהגהות והערות אות טז מביא את דברי המרדכי בהמשך שלכאורה חזר בו, וכתב שמספיק פעם אחת כדי לעקור, והטעם הוא שראיה זו היא מחמת אונס כבגמרא נידה יא, א שכל שתקבענו מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה ווסת). הרמ"א פסק כדברי המרדכי הללו שאישה שרגילה לראות דם מחמת מי רגליים - צריכה שלוש פעמים נקיים כדי לעקור את חזקת הרואה במי רגליים.

עוד כתב המרדכי שאישה הרואה מחמת מי רגליים - אם רואה לפרקים שווים (דילוג או הפלגות) קובעת ווסת, וכן פסק הרמ"א (לעניין קביעות ווסת עיין סימן קפט).

צער או כאבים ביציאת מי רגליים

אישה שאין לה ווסת קבוע, אבל היתה רואה בסימנים (מתעטשת או חוששת בפי כריסה), ונתקלקלה ועכשיו רואה לאחר עשיית הצרכים, כאשר מי הרגליים יוצאים בצער (היינו בכאבים), והדם שמוצאת לא אדום ממש אלא כעין מוגלה, וכך קורה לה במשך שנים - כתב המהרי"ל שמסברא לשיטת מהר"ם מרוטנבורג (שהולך בשיטת הר"ח דלעיל) יש לטמא, כיוון שמצאה דם על העד.

אמנם המהר"ש מטהר מפני שני טעמים א. כיון שרואה מחמת כאב - מכאן שהדם בא מן המכה (אך אם רואה לפעמים בלי כאב טמאה). ב. כיון שלא דומה למראה דם אלא למוגלה. הרמ"א מסיק שאם יש כאב תמידי גם המהרי"ל יודה בזה להיתר.

דין זקנה

כתב הפנים מאירות שאישה זקנה שחדל להיות לה אורח כנשים - יש להתיר את דמה הנמצא בעת עשיית צרכיה בכל עניין, שאפילו לדעת המחמירים שטימאו משום כתם, יש להקל בזקנה. אך הפתחי תשובה כתב שצריך עיון באישה זו מפני שני טעמים (וכן כתב הסדרי טהרה): א. הדבר לא מוזכר בשום מקום. ב. הרמ"א כתב שזקנה תולה עצמה בימים שלא היתה זקנה, ומכאן שאם אין לה במה לתלות - טמאה.